

Doe als Havel: vergeef de kerk

Na het rapport-Deetman, over seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk, werd vergelding en opheffing van verjaring geëist. Wat een verschil met de vergevingsgezindheid van Václav Havel, schrijft Henri Beunders.

Václav Havel wordt morgen begraven. Iedereen bewierookt hem als de humanist, de held, zo niet de heilige van onze tijd, al lijken we niet precies te beseffen waarom.

De Rooms-Katholieke Kerk is na het verschijnen van het rapport-Deetman in de media aangeklaagd en direct gekruisigd en begraven, al lijken we precies niet te beseffen waarom.

Waaruit bestond de grootsheid van Havel?

Deze bestond niet zozeer uit zijn vergeving van, als wel uit zijn verzoening met zijn communistische voorgangers. Zij hadden hem in de gevangenis gegooid wegens zijn „poging om in waarheid te leven”. Hij beschreef in die gevangenis wat er gebeurt als een staatsstelsel wordt beschouwd als onfeilbaar, als daden en uitspraken eerst op een politiek goudschalthe worden gelegd en de inhoud er niet toe doet. Zijn waarschuwing was dat door dogma's alles verkalkt en dat elk nieuw dogma zo snel mogelijk moet worden herkend en benoemd.

Na de Fluwelen Revolutie doorbrak Havel het dogma van Stalins showprocessen, die afrekenden met de voorgaande periode. Hij zweeg over het verleden in het belang van de toekomst, zoals koning Juan Carlos dat deed in Spanje na Franco en zoals dat gebeurde na het einde van de Apartheid in Zuid-Afrika, in Argentinië na de Vuile Oorlog en in ex-Joegoslavië na de burgeroorlog. De

toekomst was belangrijker dan tribunalen, met hun risico op een weer opblazende burgeroorlog.

Verzoening, vergeving, genade en grootsheid zijn begrippen die in Nederland niet zijn uitgeroepen tot de woorden van 2011. Welke wel? Tuigdorp, bedrijfspoedel, vleeshuifsters en verkeershuifsters. Er moet worden afgekeurd. Men kan elkaars bloed wel drinken. Er moet worden vernietigd.

Dit is Nederland anno 2011. Dit is Nederland al sinds jaar en dag. Dit is misschien wel het Nederland, ondanks alle uitgedragen tolerantie.

Ik ben benieuwd wat Erasmus-prijswinnaar Havel zou hebben gevonden van de algemene roep om vergelding na de presentatie van het rapport *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk*, van de commissie-Deetman. Ik sluit niet uit dat hij fijntjes zou hebben opgemerkt dat de sfeer van verkettering wel wat lijkt op de tijd die voorafging aan zijn Fluwelen Revolutie.

Elke commentator – van hoog tot laag, van links tot rechts, ministers, politici, advocaten, journalisten – liet direct na de presentatie van het elfhonderd (!) pagina's dikke rapport dezelfde geschokte reacties horen. Het NOS *Journal* meldde dat „de levens van de slachtoffers zijn verwoest”. Hiermee suggereert het dat psychiatrische hulp geen zin heeft. *Volkskrant*-columnist Bert Wagendorp sommeerde dezelfde vrijdagavond al: „gewoon de hypocriete bekken een hele tijd potdicht – liefst

voorgoed”. Advocaat Jan Boone bereidt een strafklacht voor tegen het bisdom Rotterdam als „criminele organisatie”. Minister Verhagen (Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, CDA) wil vervolging van de nog levende verdachten. Premier Rutte wil, persoonlijk, de verjaring opheffen – *und kein Ende*.

Ik betwijfel of al deze wraakzuchtigen het vuistdikke rapport hebben gelezen, ja, zelfs of ze de 25 pagina's tellende samenvatting hebben gezien of de presentatie van een uur door voorzitter Wim Deetman van de commissie – live of op internet – hebben gevolgd. Deze presentatie was feitelijk en hard waar nodig – men wist ervan, het toezicht faalde, men had geen oog voor de slachtoffers – maar bevatte ook een en al ingetogen nuance, met telkens een vergelijking met andere instellingen en met cijfers en percentages over misbruik in de bevolking als geheel.

Deetman maakte in zijn superioriteit een geschokte en gekwelde indruk – misschien juist door die vergelijkingen met de aantallen slachtoffers van seksueel misbruik in niet-katholieke instellingen en daarbuiten, in alle Nederlandse gezinnen of wat voor 'gesloten' instelling ook. Deze tien- tot twintigduizend misbruikte jongeren maken 0,3 tot 0,9 procent uit van alle extern geplaatste, katholieke jongeren. In aantallen is dit schokkend, in procenten weinig.

Een op de tien Nederlanders boven de veertig heeft last gehad van ongewenste intimiteiten in de jeugd, variërend van een greep in het kruis tot verkrachting. Het misbruik was in katholieke kring groter dan elders, maar niet véél groter. Tweederde van de daders was zelf slachtoffer geweest van seksueel misbruik. Dit was een gevolg van die gesloten instellingen. Macht en taboe zijn de verklarende factoren, niet het celibaat, aldus Deetman. Dit geldt nog steeds. De commissie sluit haar rapport af met de oproep aan de overheid het

misbruik van minderjarigen van nu aan te pakken en citeert een recent rapport van Gezondheidsraad, dat meldt: „Alleen al in Nederland worden jaarlijks ruim 100.000 kinderen mishandeld. Geestelijk, fysiek, maar ook seksueel”. Voor wie een nul over het hoofd ziet: honderdduizend. Was het deze constatering die Deetman na afloop van de presentatie deed verzuchten: „Wat doen we elkaar toch aan in deze samenleving?”

Ik vertaal dit als: het kwaad zat in de kerk, het kwaad zit nog steeds in ons.

Juist deze gedachte blijkt ondraaglijk. Er moeten schuldigen zijn. Politici als Willy Brandt, Václav Havel, Juan Carlos en Nelson Mandela hadden de grootsheid om vergeving te vragen aan de slachtoffers voor wat hun werd aangedaan door hun voorgangers, ter wille van de toekomst. Wij vereren Havel en Mandela omdat zij iets konden waarvoor wij geen gevoel meer hebben.

Vergeving en zwijgen hebben hun betekenis en hun nut, maar ook deze 'dogma's' worden rafelig. Dan scheuren ze. Nieuwe generaties willen opheffing van de verjaring, enzovoorts. Dit is de loop der geschiedenis.

Het is precies het probleem in Nederland. De 'eeuwige moraal' van de kerk heeft gefaald – dit is duidelijk – maar deze 'eeuwige moraal' van het eigen gelijk van het heden over het verleden faalt uiteindelijk evenzeer.

Ik denk dat ik dit jaar maar weer eens naar de nachtmis ga, om iets te horen over het welbehagen in de mensen, en de geboorte van een betere toekomst.

Henri Beunders is hoogleraar geschiedenis van maatschappij, media en cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Deze week verscheen een essay van hem in de bundel *Grensoverschrijdingen Geduid. Over seksueel misbruik in katholieke instellingen*.